

tant-se de hapaxs absolutament escadussers, que aquests noms llenguadocià, lleonès i portuguès vinguin també d'immigrants catalans que usaven l'hiperllatinisme *Auropino* com una mena de luxe i divisa ornamental. En definitiva hem de deixar oberta la via (A), que compta amb suports diversos, però tan trontollants.

B) Doncs si es tanquen les vies llatines i romàniques, serà pre-romà? Potser se li albira alguna claror de la banda ibero-basca. Un mot *orpo/urpu* apareix dialectalment amb diverses accepcions, d'un cap a l'altre del País Basc; el sentit bàsic potser fou 'base o punt de suport damunt del qual s'alça quelcom': *orpo* 'pie de un árbol' (biscaí comú) 'quicio de una puerta o ventana' (id. i guip.), «talón», bisc. en el Goierri; *urpbo*, en un punt de Navarra, o *ürpbo* «montoncito de estiércol» a la Sule, però el suletí Oihenhart (a. 1756) l'usa per a 'montón de grano' (Azkue; Mitx. *Fon.Hist.Vca.*, 52, 204) Aquesta terminació -o no lliga, però, gaire amb -IN d'*Orpí* i *Orpinell*.

Però i l'ibèric? Ah! «l'inconnu a le dos très large» com deia aquell Mestre. Hi ha un *Piurpi* trobat en el plom d'Ullastret, que sembla un NL, i que certament no pot ser el pare ni l'arrel del nom tardà i romànic de Perpinyà, com somià Maluquer de Motes, però creu Schmoll que en fou el nom ibèric; Schmoll i altres ho llegeixen com *Biurbi*, i així ja s'atenua la semblança amb *Orpí*; cf. el que dic en els arts. *Biosca* i *Jorba*: si el *Bi* o *Pi* precedent que sembla combinat amb el subsegüent fou un element gramatical separable, el podríem aparionar amb el nostre *Orpí* i amb aqueix basc *orpo?* «Dos très large»! i alhora ben frèvol. Resti com una hipòtesi de treball, però apuntalada massa incertament.

C) la idea de veure-hi un NP era si que era ben digna d'atenció, encara que no fos aquell frívol *Olpinus* de Griera, ni tampoc un **Ulpinus* (i menys aquell) no estan documentats; i el canvi de LP en *rp* restaria inexplicable; tampoc es veu possible que es pogués formar segons l'antroponomàstica romana: si bé es formaven NPP en -INUS, però derivant de NPP en -US (*Justinus*, *Jorvinus*, de JUSTUS etc.), però no de noms en -IUS (no hi ha un *Cornelinus* ni un *Publinus*: ridícul); els que amb aquests es formaven eren en -IANUS: *Julianus*, *Aurelianus*, *Claudianus*, *Valerianus*, *Vespasianus*...

Tanmateix és cert que l'abundor i importància de *Ulpius* i la seva família invita a rumiar-ho. S'han comptat més de 900 (o de 1000) persones dites *Ulpius* en inscripcions. Entre els documentats a la urbs romana (res més) l'estadística el posa en el 8è lloc de freqüència.³

I naturalment ULPIANUS sí que existí i fou un nom ben conegut, freqüent i fins il·lustre: recordem, p. ex. el famós jurisconsult: clàssic màxim del Dret romà potser coautor de les *Pandectae* etc.

I que d'aquest es formés en el nostre passat, potser ja en temps visigòtics, un diminutiu ULPIANELLUS és cosa que ja va llisa; i també és versemblant que hi aconseguí certa voga i tal com es crearen *Fortianell*, *Maianells*, *Granyanella*, *Maldanell*. Doncs és per aquest costat que trobem via fonètica lliure: la dissimilació de les -l- l duia quasi forçadament a *Orpianell*, i que *urpianél* es vagi pronunciar negligentment *urpinefóra* repetició de fets quotidians (p.ex. *Llaviaiol* > *Llaviol* als afores de Barcelona), sembla que ha quedat algun testimoni de la forma encara no reduïda: hem vist que probt. cal llegir *Orpianell* en el doc. de 1153.

La meua hipòtesi és doncs que *Orpí*, en lloc de ser el pare d'*Orpinell*, en fos una mena de padastre que li posaren, qui sap si ja els fundadors del castell: precisament mostrant, sortós sobrevingut, que el castell era rei i senyor sobre el modest llogaret. Així es crearia *Orpí* al costat d'*Orpinell*, tal com hi ha *Pi* (pobles de Cerdanya i Conflent) junt amb *Pinell* (de Solsona i Gadesa, o *Llorell* al costat de *Llor*). L'objecció que es pot fer a aquesta enginyosa teoria és que *Orpí* ja el tenim documentat d'abans que *Orpinell*, encara que la diferència no és de gaire més de 100 anys. Quan es tracta d'un nom documentat tan abundantment i amb redundància tan llunyana, fins a Múrcia, i l'Aude de l'E. Mj., i fins potser Portugal!

Fet i fet, tres vies A, B, i C tenen bons punts més o menys grans, trontollants poc o molt en tots els arguments favorables, i totes tres estan subjectes a objeccions. Tenint en compte que ni tan sols la impressionant dada portuguesa és més que un hapax mal confirmat, per tant potser provinent de fora o antedatat, i que les bases de B resten molt en sopols, em decanto més, si bé amb reserva, per C, que almenys presenta un procés coherent i inobjectable en els aspectes ling., fonètic, morfològic i lexic, recordant que la data inicial de les mencions antigues està sempre subjecta a l'atzar, amb durada previsòria. Al capdavant és versemblant que el nom d'un modest llogaret existís en la realitat des de molt abans que en els documents. I que l'altre hi consti tot seguit, essent el d'un poderós castell.

En apèndix un aclariment al passatge de Cerverí de Girona, que conté sens dubte el nom del castell d'*Orpí*, o en realitat el de la dama que n'era senyora. En «Recepta de Xarop» (XXIV, v.92) el poeta que va cavalcar de Palà a Torroella (uns 35 k. al N. d'*Orpí*); en el camí de Cardona, troba «Dona Cortesia» que li recepta els ingredients de *cortesia* que han de donar-li una sèrie de carlanes que ha d'anar visitant: la de Rocabertí, la de Cabrera —en camí a Bna.— i llavors: «Puys, per N'*Orpí*/ vinretz ací: / que ha gran manentia, d'enseynamén, / ab fayt valén: / que esters pro no us tenia»: perquè si ella, que té gran riquesa de refinament i valor; no us en dava alguns